

ANMELDELSER

FREDRIK BARTH: Manifestasjon og Prosess. Oslo: Universitetsforlaget 1994. 203 sider. ISBN 82-00-02495-4, pris Nkr. 229.

Store mennesker udgiver jævnligt deres selvbiografier, deres meninger og erindringer om vigtige offentlige begivenheder, de har haft del i, deres ungdoms hidtil oversete arbejder eller måske endog deres livs samlede værker. Fredrik Barth har nyudgivet i norsk oversættelse et udvalg af sine artikler, elleve af dem, skrevet mellem 1956 og 1993. Han har forsynet dem med en kort indledning, hvor han ridser sit syn på antropologien og sin egen rolle i den op for læseren. Den sidste forventes ikke nødvendigvis at være en kollega, for bogen er tænkt, som bagsideteksten siger, som en præsentation for et norsk publikum af en af vor tids ledende antropologer. Dette er bogens erklærede sigte: at gøre en internationalt kendt forskers arbejde tilgængeligt for hans egne landsmænd på deres eget sprog.

Der findes næppe en antropolog i Skandinavien, som ikke på et eller andet tidspunkt har haft anledning til at læse Barths klassiske *Modeller av sosial organisasjon, Økonomiske sfærer i Darfur* eller *Økologiske relasjoner mellom etniske grupper i Swat i Nord-Pakistan*. Mindre kendte er nok artiklerne om *Rolledilemmaer og far-sønn-dominans i slektssystemer i Midtøsten* og *Studiet av sosial endring* eller *Analytiske dimensjoner i sammenlikningen av sosiale organisasjoner*, mens nogle af de nyere, *For en større naturalisme i begrepsfestingen av samfunn, Analysen av kultur i komplekse samfunn* og *Er verdier virkelige?* eller *Opplysning eller mysterier? Transaksjoner om kunnskap, og konsekvenser for kulturformene i Sydøst-Asia og Melanesia*, måske er mere læste. Antologien omfatter ikke en oversættelse af Barths introduktion til *Ethnic Groups and Boundaries* fra 1969, som med tiden blev et internationalt superhit. Men afslutningskapitlet udgør Barths kommentarer hertil under titlen *Nye og evige temaer i studiet av etnisitet*, en oversættelse af en forelæsning

han holdt på en europæisk konference om etnicitetens antropologi i Holland i 1993. Samtlige bogens artikler har oprindeligt været skrevet på engelsk og på én nær har de alle været udgivet i engelsksprogede antologier og tidsskrifter. Tre af artiklerne findes yderligere i en svensk oversættelse fra 1971, hvor Barth udgav en anden samling af sine artikler i en bog med titlen *Socialantropologiska Problem*. Da det er Barth selv, der har stået for udvælgelsen af artiklerne, udgør begge antologier iøvrigt glimrende emner for studier i et spændende forfatterskabs udvikling.

Barth blev kendt i 1960'erne for sine *Models of Social Organization*, hvor han udviklede transaktionsanalysen som metode inspireret af britisk socialantropologi og amerikansk interaktionsteori som udformet af Erving Goffman. Han indhøstede siden en del kritik, som klandrede ham for at bygge på en *homo economicus* antagelse om det strategisk tænkende og værdimaksimerende menneske som analysens grundenhed. Barth tager denne kritik op i forbindelse med en diskussion af værdier og hvordan de genereres i bogens kapitel 9, *Er verdier virkelige? Naturalisme som utfordring i antropologisk verditilskrivelse*. Han medgiver, at hans transaktionsmodel nok var for enkel; den formåede ikke at forklare, hvordan og i hvilket omfang socialt samkvem genererer konsensus om værdier. Denne utilstrækkelighed, siger han, er især blevet klar gennem de senere årtiers fokus på køn og etnicitet, hvor parterne gennem deres interaktion netop ikke synes at konvergere i deres værdier. Desværre berører han ikke eksplicit den langt mere væsentlige kritik af sin tilgang til etnicitet, som er blevet fremført af Thomas Hylland Eriksen, der har udpeget den formalistiske Barth-tilgang til etnicitet som ahistorisk; god til at behandle problemstillinger på det interpersonelle plan, men ude af stand til at omfatte bredere kontekstuelle imperativer på den sociale formations niveau og uden for enkeltindividets umiddelbare horisont. Man tør måske formode, at det delvis er en reaktion på

denne kritik Barth giver udtryk for, når han i sin udgangsartikel anbefaler, at man for at „sortere ut komplekset av innbyrdes forbundne krefter [...] modellerer prosessene på tre nivåer: mikro-, mellom- og makronivå.“ Det ser imidlertid ud til, at hans „ny“ metodologi i det væsentlige begrænser sig til et udvidet genbrug af transaktionsmodellen også på makro-niveauet med en konceptualisering af fx stater og grupper af forskellig orden som *aktører*, hvor man måske som antropolog ville nå videre ved *også* at rette opmærksomheden mod mangefoldet af komplekse udtryk for den art systemiske magtforskelle, som *ikke* „bæres“ af (bevidst tænkende) aktører.

Barth er ikke bleg for selv at påpege, at han gennem mere end 30 års forskning har søgt at fastholde en fokusering på generative processer og på den sociale aktør som en central størrelse i socialantropologisk analyse. Hvor hans forskning engang var i opposition til gældende konventioner i faget, funktionalistisk holisme såvel som strukturalisme og poststrukturalisme, skulle han mene, at hans forskning nu burde være helt igennem *comme il faut*. Om det perspektiv på etnicitet som social konstruktion, som han og en mindre kreds af kolleger udviklede i 1960'erne, fremhæver han, at det faghistorisk repræsenterede „en av de første anvendelsene av et mer postmoderne kultursyn i antropologien“! Ikke så underligt heller, har Barths været blandt de røster, som i 1980'erne talte for et moratorium på det konventionelle antropologiske begreb om kultur som et lukket enkeltstående univers.

Det, som lægges frem i hans nyere artikler, er en interesse for at komme videre gennem at finde nye opdagelsesprocedurer. For, som han siger, selv om vi kan enes om, at virkeligheden er socialt konstrueret, har vi stadig kun få og sporadiske bud på „hvordan og hvorfra disse kulturelle konstruktene opstår“. Ifølge Barth bør vi „begynne med å formulere positive, falsifiserbare påstander om de fenomenene vi observerer. Dette medfører dristighet, om så med fare for å avsløre seg som naiv.“ Han peger derfor på „et forsterket behov for å udforske empirisk i hvilken grad den kulturelle virkeligheten viser mønster or orden“ og siger: Vi „trenger [...] ikke mer litteratur som programfester den absolutte sannhetens flyktighet og den dialogiske karakteren ved etnografens konversasjoner i felten.“

Man kan undre sig over, at Barth ikke på noget tidspunkt går ind i en diskussion af eller

med teoretiske bidrag fra folk som Bourdieu eller Giddens, hvis arbejder hver især med deres aktør- og procesorientering synes at ligge pænt på linie med nogle af de intentioner Barth har haft. Der er end ikke en eneste litteraturhenvisning eller reference at finde til de herrer, selv i Barths nyeste artikler. Dette gør naturligvis ikke Barths arbejder ringere eller mindre læseværdige. Bogen kunne fungere fint som teksthæfte i et kursus i antropologisk teori og metode, som måtte ønske at medtage et teoriehistorisk perspektiv. Den udgør også en handy og overskuelig samling af væsentlige bidrag til antropologiens teori og metode fra en mand, som tydeligt har demonstreret både format og udsyn.

Hanne Veber
Five College Associate
University of Massachusetts
Amherst, USA

NANCY BENTLEY: The Ethnography of Manners. Hawthorne, James, Wharton. Cambridge: Cambridge University Press 1995. 242 sider. ISBN 0-521-46190-1, hardback, pris £ 35.

Sæder og skikke, i særdeleshed de mere primitive af slagsen, har i hvert fald af etnografer igennem de første små hundrede år af etnografis tilværelse som universitær fagdisciplin i meget høj grad været opfattet som et felt, etnografen havde en ganske særegen adkomst til at observere, analysere og repræsentere. Nok delte etnograferne deres interesse for almindelige menneskers hverdagsagtige sæder og skikke med andre skrivende, romanforfatterne fx, men de andre syntes altid at mangle etnografens specielle privilegium – forpligtelsen på virkeligheden. Romanforfatterne kunne altid digte; etnografer derimod skulle helst ikke. Inden for de sidste par tiår er det selvfølgelig blevet understreget, takket være det rungende credo om, at alle repræsentationer har et element af fiktion i sig, at romanen og etnografien har andet og mere til fælles end interessen for sæder og skikke.

Litteraten Nancy Bentley tager i sin bog *The Ethnography of Manners* udgangspunkt i denne dobbelte affinitet mellem etnografien og romankunsten – sæder og skikke som objekter for repræsentationer, der i sig selv kan opfattes som sociale praksisser, dvs. som en